

Migracija ir gerovės valstybė: gerovės valstybės ir migracijos režimų sąsajos su migracijos srautais

INGRIDA GEČIENĖ-JANULIONĖ

Lietuvos socialinių tyrimų centras, A. Goštauto g. 9, 01108 Vilnius
El. paštas ingrida.gecieni@lstc.lt

Straipsnyje, remiantis teorinės literatūros analize, nagrinėjamos skirtingų tipų gerovės valstybės ir migracijos režimų sąsajos su migracijos srautų pokyčiais. Aptariamos „gerovės magneto“ teorijos, aiškinančios gerovės režimų įtaką migracijos srautams, prielaidos ir atskleidžiami jos ribotumai. Analizuojamos migracijos režimų sąsajos su gerovės valstybės priemonėmis ir jų pokyčiais. Kadangi Lietuvoje, o ir kitose šalyse, pasižymi aukštu emigracijos lygiu, gerovės valstybės, migracijos režimų ir migracijos sąsajos nėra išsamiai tyrinėjamos, straipsnyje taip pat remiamasi Lietuvos atvejo analize, siekiant numatyti tolimesnių tyrimų šioje srityje gaires.

Raktažodžiai: gerovės valstybė, migracija, migracijos režimas

ĮVADAS

Pastaraisiais dešimtmečiais pastebima didžiausia migracijos banga pasaulyje nuo Antrojo pasaulinio karo laikų. Ši banga siejama su demografiniais, ekonominiais ir geopolitiniais (karai, revoliucijos, nedemokratiniai režimai, režimų pokyčiai ir pan.) veiksniais. Labiau ekonomiškai išsivysčiusios šalys patiria beprecedentinį savo visuomenių senėjimą ir darbo jėgos trūkumą (Razin, Sadka 2014), mažiau išsivysčiusios šalys, atvirkščiai, turi didelius darbo jėgos rezervus, kartu ir didelį nedarbo lygį bei atlygio už darbą atotrūkį nuo išsivysčiusių šalių. Tai sukelia didelę žmonių iš mažiau išsivysčiusių šalių trauką į labiau išsivysčiusias šalis.

Dideli migracijos srautai kelia iššūkių išsivysčiusių šalių gerovės valstybės sistemoms, nes kyla adekvataus imigrantų įtraukimo į gerovės valstybės sistemą klausimai ir piliečių nenoro suteikti tokias pačias gerovės garantijas imigrantams ir pabėgėliams, socialinio dempingo, visuomenės solidarumo, gerovės valstybės legitimumo palaikymo bei esamų gerovės valstybės priemonių išlikimo problemos (Mau, Burkhard 2009: 213; Kahanec et al. 2011: 15; Tronstad, Andersson 2013). Nors patys S. Mau ir C. Burkhardas, tirdami imigracijos poveikį gyventojų požiūriui į gerovės valstybę ir imigrantams suteikiamas teises, teigia, kad baimė dėl paramos gerovės valstybėse augant imigrantų skaičiui yra gerokai perdėta (Mau, Burkhard 2009: 225). Jungtinės Karalystės gyventojų sprendimas referendume pasitraukti iš Europos Sąjungos siekiant sustabdyti laisvą darbo jėgos judėjimą rodo, kad imigrantų keliamų grėsmių suvokimas gali drastiškai paveikti šalies geopolitinę situaciją.

Pastaruoju metu daug diskutuojama apie stiprių gerovės valstybių imigrantų trauką (Borjas 1999; Kahanec et al. 2011; Adsera et al. 2014 ir kt.), per didelį imigrantų naudojimąsi priimančiųjų šalių gerovės valstybės privalumais (Cohen et al. 2009), imigrantų sukeliama fiskalinę naštą (De Giorgi, Pellizzari 2009) ir pan. Vis dėlto migracijos ryšys su gerovės valstybe nėra toks vienpusiškas ir aiškus (Giulietti, Wahba 2012), be to, nėra analizuojamas ryšys, kaip gerovės valstybė veikia emigraciją ir atvirkščiai, kaip emigracija veikia gerovės situaciją. Šio straipsnio tikslas – analizuojant teorinę literatūrą atskleisti migracijos ir gerovės valstybės sąsajas, aptarti „gerovės magneto“ teorijos prielaidas ir apribojimus, gerovės valstybės ir migracijos režimų įtaką migracijos srautams. Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, pasižyminčiose aukštu emigracijos lygiu, gerovės valstybės, migracijos režimų ir migracijos sąsajos nėra išsamiai tyrinėjamos. Straipsnyje taip pat remiamasi Lietuvos atvejo analize, siekiant numatyti tolimesnių tyrimų šioje srityje gaires.

„GEROVĖS MAGNETO“ TEORIJOS PRIELAIIDOS

„Gerovės magneto“ teoriją (angl. *welfare magnet*) pasiūlė G. J. Borjas, siekdamas atsakyti į klausimą, kokia yra gerovės valstybės įtaka migracijos srautams. Autorius, analizuodamas skirtingą JAV gyventojų ir imigrantų pasiskirstymą skirtingose valstijose, atskleidė, kad valstijos, kurios siūlo didesnes socialinės apsaugos galimybes, pritraukia daugiau imigrantų (Borjas 1999: 635). Vėliau G. J. Borjo „gerovės magneto“ teorija buvo pritaikyta ne tik vidinei migracijai, bet ir tarp-tautinei teigiant, kad „imigrantai yra labiau linkę įsikurti tose šalyse, kuriose yra išvystyta dosni gerovės sistema“ (Giulietti, Wahba 2012: 8).

Nors „gerovės magneto“ teorija prognozuoja, kad gerovės valstybės dosnumas daro poveikį imigrantų skaičiui, kompozicijai ir pasiskirstymui, empiriniai tyrimai atskleidžia gana skirtingą padėtį. Jei vienos studijos patvirtina migracijos magneto teoriją (Meyer 2000; Peridy 2006; Warin, Svaton 2008; Schulzek 2012 ir kt.), tai kitos patvirtina tik iš dalies arba visai nepatvirtina (Brucker et al. 2002; Menz 2008; Pedersen et al. 2008; De Giorgi, Pellizzari 2009; Giulietti et al. 2011 ir kt.). Pavyzdžiui, G. De Giorgi ir M. Pellizzari pritaria, kad gerovės valstybės dosnumas imigrantus veikia kaip magnetas, tačiau teigia, kad įtaka yra ganėtinai silpna. Jų tyrimas atskleidžia, kad pasirenkant šalį esminį vaidmenį atlieka socialiniai tinklai ir darbo rinkos situacija (nedarbo lygis ir atlyginimai) pasirinktoje šalyje (De Giorgi, Pellizzari 2009).

A. Adsera su kolegomis taip pat daro išvadą, kad teisė gauti išmokas, o ne pačios išmokos yra svarbios aiškinant migracijos srautų skirtumus, be to, šeimos išmokos labiau susijusios su migracijos srauto didėjimu, kiek mažiau nedarbo pašalpos (Adsera et al. 2014: 1). Panašiai ir kiti tyrėjai, analizavę nedarbo pašalpų įtaką imigracijos srautams, teigia neradę jokio patvirtinimo, kad imigrantai pasirenka šalis su dosnesne gerovės sistema (Giulietti et al. 2011). Pabrėžiama, kad šalies migracijos įstatymai, o ne išmokos turi įtaką imigrantų pasirinkimui, kurioje šalyje apsistoti, nes „imigrantai labiau pritraukiami į tas šalis, kuriose įstatymais garantuotas didesnis formalus pateikimas į darbo rinką“ (Palmer, Pytlikova 2015: 129).

MIGRACIJOS REŽIMŲ SĄSAJOS SU GEROVĖS VALSTYBĖS SITUACIJA

Migracijos režimas apima „taisykles ir norus, kurie lemia imigrantų galimybes tapti piliečiu, įgyti leidimą gyventi ir dirbti bei dalyvauti ekonominiame, kultūriniame ir politiniame gyvenime“ (Sainsbury 2006: 230). Dažniausiai naudojami du pagrindiniai migracijos režimai, pabrėžiantys imigrantų įtraukimą ir išstūmimą: laisvas migracijos režimas ir kontroliuojamas (apribojantis) migracijos režimas. Laisvas migracijos režimas neriboja migracijos srautų, leidžia imigrantams

įsikurti šalyje be apribojimų. Toks migracijos režimas yra priimtas tarp ES šalių (su keliomis išimtimis) skatinant laisvą darbo jėgos judėjimą. Laisvas darbuotojų judėjimas yra viena iš keturių pagrindinių laisvių, kuriomis naudojasi ES piliečiai. Ji apima darbuotojų ir jų šeimos narių teises atvykti į šalį ir joje apsigyventi, teisę dirbti kitoje valstybėje narėje ir būti traktuojamam taip pat, kaip tos valstybės narės piliečiai. Šiuo principu siekiama panaikinti bet kokią valstybių narių darbuotojų diskriminaciją dėl pilietybės įdarbinimo, darbo užmokesčio ir kitų darbo bei užimtumo sąlygų srityse (Schmid-Drüner 2016).

Kontroliuojamo arba apriboto migracijos režimo atveju šalys selektyviai pasirenka imigrantus pagal tam tikrus nustatytus kriterijus. Dauguma šalių riboja imigrantų priėmimą iš kitų šalių, pritaikydamos vizų režimus, darbo leidimus ir kitas priemones. Dažniausiai šalys skatina kvalifikuotų imigrantų patekimą į šalį ir apriboja nekvalifikuotų, kadangi yra laikoma, kad nekvalifikuoti imigrantai yra labiau gerovės valstybės naudos gavėjai, o kvalifikuoti – davėjai (Cohen et al. 2009; Razin, Wahba 2011). Kadangi kontroliuojamo migracijos režimo atveju yra ribojamas laisvas imigrantų pasirinkimas, tai „migracijos magneto“ teorija iš esmės galima tik laisvos migracijos atvejais, kai imigrantai patys nusprendžia, kurioje šalyje nori įsikurti (Giulietti, Wahba 2012: 8).

A. Razinas ir J. Wahba teigia, kad gerovės valstybės dosnumas gali paveikti skirtingos kvalifikacijos imigrantų pritraukimą, priklausomai nuo priimtos migracijos politikos. Laisvo migracijos režimo atveju, tipiška gerovės valstybė su gausiais kapitalo ištekliais ir aukštu darbo našumu (atitinkamai dideliais atlyginimais visiems kvalifikacijos lygiams) pritraukia tiek kvalifikuotus, tiek nekvalifikuotus imigrantus. Vis dėlto, jų nuomone, gerovės valstybė pakreipia migracijos srautą link didesnio skaičiaus nekvalifikuotų imigrantų, nes juos dosni gerovės valstybė traukia labiau nei kvalifikuotus imigrantus, kuriuos atbaido dideli mokesčiai. Ilgainiui tai gali sumažinti gerovės valstybės išlaidas, paskatinti kontroliuoti imigrantų kvalifikaciją ar apriboti priėmimą prie kai kurių gerovės valstybės priemonių (Cohen et al. 2009: 2–3). Apribotos migracijos režimo atveju gerovės valstybė labiau palaiko kvalifikuotų imigrantų, kaip prisidedančių prie gerovės valstybės, norą įsikurti šalyje (Razin, Wahba 2011: 30).

Kiti tyrėjai, pavyzdžiui, A. Barretas ir B. Maitre (2011) atkreipia dėmesį, kad toks migracijos režimų ir gerovės valstybės sąsajų aiškinimas nėra visiškai tikslus, nes, palyginti imigrantus su vietiniais gyventojais, imigrantai mažiau nei vietiniai pasinaudoja gerovės valstybės privalumais. Tai parodo, kad egzistuoja tam tikri barjerai imigrantams pasinaudoti priimančiųjų šalių gerovės valstybe, ypač ne ES šalių gyventojams, kurie patiria didžiulę diskriminacijos, neinformuotumo ir apleistumo riziką (Kahanec et al. 2011). Kita vertus, šie barjerai sumažina imigrantų galimybes prisidėti prie priimančiosios šalies gerovės.

GEROVĖS VALSTYBĖS REŽIMŲ POVEIKIS MIGRACIJAI

Migracijos ir gerovės valstybės sąsajų tyrėjai atskleidžia, kad gerovės valstybės režimai skiriasi savo įtaka migracijos srautams (Sainsbury 2006; Schulzek 2012), kadangi „gerovės valstybės tipai skirtingai veikia imigrantų socialines teises“ (Sainsbury 2006: 230). Labiausiai žinoma ir naudojama yra G. Esping-Anderseno sudaryta trijų gerovės valstybės režimų tipologija, išskirianti liberalųjį (JK, JAV, Australija ir kt.), konservatyvų korporatyvinį (kontinentinės Europos šalys) ir socialdemokratinį (Skandinavijos šalys) režimus (Esping-Andersen 1990: 26–28). Ši tipologija paremta keturiomis principinėmis dimensijomis: dekomodifikacijos lygiu (galimybe naudotis priimtinu gyvenimo lygiu nepriklausomai nuo dalyvavimo darbo rinkoje), statifikaciniu poveikiu, santykiu tarp valstybės, rinkos ir šeimos teikiant socialinį aprūpinimą, bei dinamika tarp gerovės valstybės ir užimtumo struktūros (ten pat).

Nagrinėjant migracijos ir gerovės valstybės tipų santykį taip pat labai svarbios imigracijos formos, kurios lemia specifines teises ir veikia imigrantų priėmimą prie gerovės valstybės privatumų. Pasak D. Sainsbury, svarbiausios imigracijos formos yra šios: „darbo arba ekonominiai migrantai, pabėgėliai ir prieglobsčio prašytojai arba politiniai imigrantai, šeimos nariai, *etniniai piliečiai*, ir „nedokumentuoti“ imigrantai“ (Sainsbury 2006: 230). Jei pabėgėliai ir *etniniai piliečiai* dažnai yra privilegijuoti ir gali tikėtis panašaus aprūpinimo kaip vietiniai gyventojai, tai „nedokumentuoti“ imigrantai ir prieglobsčio prašytojai neturi arba turi tik minimalias galimybes reikalauti kažkokių teisių (ten pat). Taip imigracijos formos turi papildomą stratifikacinę galią konceptualizuojant migracijos ir gerovės režimų sąsajas.

Atkreipiamas dėmesys, kad vienam gerovės valstybės tipui priklausančios šalys gali stipriai skirtis tiek savo socialine, tiek migracijos politika (Papadopoulos 2011: 40; Friberg, Eldring 2013). Kai kurių mokslininkų įsitikinimu, galima nustatyti pagrindines kiekvieno gerovės valstybės tipo įtakos imigrantų traukos atžvilgiu tendencijas (Schulzek 2012: 12). Ši autorė teigia, kad socialdomokratinis tipas, suteikdamas dideles socialines pašalpas, labiausiai pritraukia prieglobsčio prašytojus, tačiau nėra palankus darbo migrantams dėl stiprios vietinių darbuotojų apsaugos bei darbo reguliavimo, nors ligos ir nedarbo pašalpos bei senatvės pensijos yra didelės. Korporatyvinis tipas pritraukia tiek darbo imigrantus, tiek prieglobsčio prašytojus, nes suteikia santykinai didelį gerovės aprūpinimą ir greitai reaguoja į darbo jėgos poreikį. Šis tipas šiek tiek palankesnis darbo migrantams, nes jie įsidarbina iš karto po atvykimo, o socialinės išmokos priklauso nuo įmokų dydžio. Liberalus tipas nepalankus prieglobsčio prašytojams, tačiau neturi įtakos ir darbo imigrantams, priešingai, nei galima būtų tikėtis. N. Schulzek tai sieja su mažomis gerovės valstybės garantijomis, kurios nepritraukia darbo imigrantų (2012: 28).

Be N. Schulzek, yra ir daugiau bandymų susieti gerovės valstybę su migracija, pavyzdžiui, T. Papadopoulosas praplečia G. Esping-Anderseno tipologiją šalia socialdemokratinio (kurį jis įvardija kaip visapusišką; angl. *comprehensive*), konservatyvaus korporatistinio ir liberalaus, pasiūlydamas tris papildomus tipus (Papadopoulos 2011: 40). Pirmas papildomas tipas atskiria Pietų Europos šalis, santykinai turinčias naujos imigracijos patirties (Portugaliją, Ispaniją, Italiją ir Graikiją), į atskirą konservatyvų šeimyninį gerovės valstybės tipą, kuriam būdinga nesaugumas ir socialinės apsaugos trūkumas. Imigrantai šiose šalyse dirba išskirtinai žemos kvalifikacijos darbus, o mažas gerovės valstybės dėmesys labai apsunkina nelegalių ir „nedokumentuotų“ imigrantų gyvenimą (ten pat). Antras ir trečias tipai priskirti Centrinės ir Rytų Europos šalims, iš kurių vienas įvardijamas kaip postkomunistinis konservatyvus (Lenkija, Čekija, Vengrija ir Slovėnija), o kitas – postkomunistinis užuomazginis (angl. *rudimentary*) (Estija, Latvija, Lietuva ir Slovakija). Šioms šalims būdingas nedidelis imigrantų srautas (ypač užuomazginio tipo), o tai nesudaro didelių socialinių politinių įtampų ir neverčia keisti imigracijos politikos. Šios šalys neturi stiprios imigrantų integracijos į darbo rinką ir socialinės apsaugos politikos (ten pat). Aprašydamas šiuos tipus autorius mažai dėmesio skiria pačios gerovės valstybių šiose šalyse charakteristikoms, be to, nėra autoriaus paaiškinamo ir argumentavimo dėl dviejų pokomunistinių gerovės valstybių tipų išskyrimo, nes šie tipai turi daugiau bendrų nei juos skiriančių bruožų. Siekiant iš dalies sumažinti šią argumentų spragą, kita dalis skirta gilesnei vienos iš pokomunistinių šalių – Lietuvos – migracijos režimų, gerovės valstybės ir migracijos sąsajų analizei.

LIETUVOS MIGRACIJOS REŽIMŲ, GEROVĖS VALSTYBĖS IR MIGRACIJOS SĄSAJŲ ANALIZĖ

Pagal migracinius srautus Lietuva šiuo metu yra emigracijos, o ne imigracijos valstybė. Šalies bendrasis emigracijos rodiklis yra vienas didžiausių ES – 2017 m. šis rodiklis siekė 16,9 vienam tūkst. gyventojų. Nuo 1990 m. iš šalies išvyko per 700 tūkst. Lietuvos gyventojų (Europos migracijos

tinklas 2018). Per pastaruosius dešimt metų (2008–2017) emigravo 165,5 tūkst. žmonių, bendrasis emigracijos rodiklis po truputį auga nuo 2,9 2008 m. iki 7,2 vienam tūkst. gyventojų 2017 m. (Lietuvos statistikos departamentas 2018). Nors imigracija paprastai siejama su užsieniečių atvykimu į šalį, Lietuvoje didžiąją dalį imigrantų sudaro iš užsienio grįžtantys Lietuvos piliečiai – 2015 m. jie sudarė net 83 % visų atvykstančiųjų. 2017 m. pastebima kintanti tendencija, nes lietuviai jau tesudarė apie pusę visų imigravusių žmonių (Europos migracijos tinklas 2018). Itin išaugęs grįžtančiųjų skaičius aiškinamas tuo, kad 2009 m. įvedus privalomojo sveikatos draudimo prievolę daugiau žmonių deklaruoja tiek savo atvykimą, tiek ir išvykimą (Europos migracijos tinklas 2018). Imigrantų didėjimas taip pat siejamas su augančiu darbo jėgos trūkumu, kai nuo 2006 m. imta aiškiai suvokti, kad Lietuvai trūksta darbuotojų statybos, transporto, paslaugų ekonomikos sektoriuose, nes daug darbuotojų emigravo (Sipavičienė, Jeršovas 2010). Nors 2009–2010 m. pasaulinė finansinė krizė buvo pristabdžiusi imigracijos srautus į Lietuvą, nuo 2012 m. šie srautai vėl pradėjo didėti.

Pagal imigrantų integracijos politikos indeksą Lietuva yra tik pusiaukelėje sudarant palankias imigrantų integracijos sąlygas ir užima 34 vietą iš 38 šalių, kuriose šis indeksas buvo skaičiuojamas. 2014 m. blogiausia padėtis Lietuvoje buvo sudarant imigrantų integracijos sąlygas politinio dalyvavimo ir švietimo srityse, kurios šiame indekse labiausiai susijusios su galima socialine nauda šaliai (Migrant Integration Policy Index 2015). Tai patvirtina T. Papadopouloso teiginį apie silpną imigrantų integraciją ir socialinę apsaugą pokomunistinėse šalyse.

2014 m. buvo patvirtintos naujos Lietuvos migracijos politikos gairės, kuriose deklaruojama, kad yra laikomasi ES laisvo darbo jėgos judėjimo principo ir kontroliuojama imigracija iš trečiųjų šalių (Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2014). Taip pat prioritetu lieka kai kurios užsieniečių kategorijos, kurioms gali būti taikomos palankesnės imigracijos procedūros: lietuvių kilmės užsieniečiai, užsieniečiai, kurie yra ilgalaikiai gyventojai arba atvykę mokyti, dirbti aukštos kvalifikacijos darbus, steigti naujas darbo vietas ar investuoti Lietuvoje, prieglobsčio prašytojai ir pan. Šioms imigrantų grupėms nustatomos palankesnės atvykimo sąlygos, supaprastinamos ir palengvinamos administracinės procedūros, susijusios su leidimų dirbti ir gyventi Lietuvoje suteikimu (ten pat). Taip skatinamas selektyvus imigrantų pritraukimas ir humanistinis pagalbos teikimas prieglobsčio prašytojams.

Siekiant įgyvendinti šias gaires 2014 m. buvo patvirtintas Užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimo 2015–2017 metų veiksmų planas. Šiame plane numatytas ir skirtas finansavimas teikti integracijos priemones (daugiausia informacijos teikimo, kalbos mokymo ir konsultacijų); skatinti užsieniečių dalyvavimą visuomenės gyvenime ir veikloje (numatyta tik tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius užsieniečių profesinių kvalifikacijų pripažinimą); informuoti visuomenę apie pozityvius migracijos aspektus; stiprinti specialistų, dirbančių užsieniečių integracijos ir teisėtoms migracijos srityse, bendradarbiavimą ir gebėjimus (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2014). Nors šiame plane žengiami tam tikri žingsniai link geresnio imigrantų integravimo, tačiau numatytos priemonės nėra pakankamos ir mažas jų finansavimas taip pat kelia abejonių, kad imigrantų integracija artimiausiu metu pagerės.

Tiek statistiniai imigracijos rodikliai, tiek imigrantų politikos priemonių išvystymas, taikant migracijos magno teorijos prielaidas, gali būti susijęs su bendra silpna Lietuvos gerovės situacija. Pasak L. Gudžinsko, Lietuvoje „gerovės valstybės raida išlieka inertiška, nors finansavimo sąlygos įstojus į Europos Sąjungą gerėjo“ (Gudžinskas 2014: 124). Lietuvos gerovės valstybei būdinga „socialinio draudimo sistemos viršenybė, didelė aprėptis, bet santykinai žemas socialinių pašalpų lygis, socialinės apsaugos sistemos perėmimas iš sovietinės praeities“, tad ji priskiriama pokomunistiniam gerovės režimui (Aidukaite 2009: 35; Kovaliov, Simanavičienė, Pekelienė 2011:

551). Per 2008–2009 m. krizę išryškėjo ir tam tikri liberalaus modelio elementai, kai „už savo gerovę tampa atsakingas pats žmogus“ (Aidukaitė ir kt. 2012: 355, 357). Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad, viena vertus, dideli emigracijos ir maži imigracijos mastai iš dalies yra dėl silpnos Lietuvos gerovės situacijos, kita vertus, tokie emigracijos ir imigracijos mastai nesudaro sąlygų gerovei stiprėti. Prie mažo imigracijos srauto taip pat prisideda Lietuvoje taikomas griežtas kontroliuojamos migracijos režimas trečiųjų šalių piliečiams (išskyrus prieglobsčio prašytojus).

IŠVADOS

Migracijos srautų ir gerovės valstybės santykis yra nevienareikšmiškas. Iš vienos pusės, stipresnis gerovės valstybės išvystymo lygis tampa migracijos traukos veiksniu, iš kitos pusės, silpnėjęs gerovės valstybės išvystymo lygis, atvirkščiai, tampa migracijos postūmiu. Migracijos sprendimams įtaką daro skirtingi migracijos ir skirtingi gerovės valstybės režimai. Be to, įvairūs gerovės valstybės aspektai (pvz., šeimos ir nedarbo pašalpos) turi skirtingą poveikį migracijos sprendimams. Tačiau galima atvirkštinė priklausomybė tarp gerovės valstybės ir imigracijos, nes dideli imigracijos srautai gali paveikti gerovės valstybės dosnumą. Jei žemos kvalifikacijos darbuotojų imigracija padidina socialines išlaidas, tai aukštos kvalifikacijos – priešingai.

Yra stiprios gerovės valstybės ir skirtingų migracijos režimų sąsajos. Laisvas migracijos režimas neriboja imigrantų srautų, ir gerovės valstybės dosnumas pritraukia daugiau imigrantų, tačiau didesnei daliai mažiau kvalifikuotų imigrantų, kuriems dažniau nei kvalifikuotai darbo jėgai reikia gerovės valstybės paramos, o jie patys nedaug gali prisidėti prie gerovės valstybės augimo. Tai gali lemti dalies potencialių imigrantų sprendimus neimigruoti į gerovės valstybę. Kai migracijos režimas yra apribotas, gerovės valstybė labiau pritraukia aukštesnės kvalifikacijos imigrantus, galinčius daugiau prisidėti prie gerovės valstybės augimo.

Skirtingi gerovės valstybės režimai daro didelę įtaką migracijos srautams: skirtingų tipų gerovės valstybės turi skirtingo stiprumo imigracijos trauką. Ji skiriasi ir dėl imigracijos formų: darbo imigrantų, pabėgėlių, prieglobsčio prašytojų ir imigrantų be dokumentų. Nors liberalus, konservatyvus korporatyvinis ir socialdemokratinis gerovės valstybių tipai tarpusavyje skiriasi, tačiau, palyginti su pokomunistiniu tipu, jie labai skiriasi imigracijos trauka, nes srautai į šias šalis yra nepalyginamai didesni. Be to, gerovės režimas yra tik vienas iš traukos veiksnių, daug lemia atlyginimų skirtumai, darbo rinkos sąlygos, mokesčių sistema, socialiniai tinklai ir kt.

Lietuvos atvejo analizė atskleidė, kad šalyje vyrauja stiprus kontroliuojamos migracijos režimas ir silpna gerovės valstybė. Būdingi labai dideli emigracijos ir santykinai maži imigracijos srautai. Esant gana silpnam gerovės valstybės išvystymui Lietuvoje sunku tikėtis, kad bus teikiamas didesnis dėmesys imigrantų gerovei. Tai patvirtina prielaidą, kad gerovės valstybės tipas daro didelę įtaką imigrantų pasirinkimui. Galima teigti, kad mažos gerovės valstybės siūlomos garantijos sunkiau pritraukia darbo imigrantus, tai atitiktų „gerovės magneto“ teorijos atvirkštinio taikymo logiką. Tačiau reiktų įvertinti ir kontroliuojančios migracijos režimo įtaką.

Kartu ši analizė išryškino būsimų migracijos ir gerovės valstybės tyrimų kontūrus, ypač žvelgiant iš emigracijos šalių požiūrio taško. Laikantis „gerovės magneto“ teorijos atvirkštinio taikymo logikos būtų verta patikrinti, kiek emigracijos ir imigracijos mastai yra nulemti silpnos gerovės valstybės ir kokią įtaką nekvalifikuotos ir kvalifikuotos darbo jėgos emigracija daro tolesniam gerovės valstybės vystymuisi. Be to, dar atlikta labai mažai tyrimų, analizuojančių atvirkštinę priklausomybę tarp imigracijos bei socialinių išlaidų – ar ir kokiū būdu imigracija silpnina gerovės valstybę, bei migracijos politikos (pvz., migracijos režimo) įtaką gerovės valstybei.

Literatūra

1. Adsera, A.; Palmer, J.; Pytlikova, M. 2014. "Border Controls, Benefits, and Rights: How States Shape Migration Patterns in a World of Multiple Origins and Destinations", in *Proceedings of the 13th International Conference "Economic Policy in the European Union Member Countries"*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 487–510.
2. Aidukaitė, J.; Bogdanova, N.; Guogis, A. 2012. *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?* Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
3. Aidukaitė, J. 2009. "Old Welfare State Theories and New Welfare Regimes in Eastern Europe: Challenges and Implications", *Communist and Postcommunist Studies* 42: 23–39.
4. Barrett, A.; Maitre, B. 2011. *Immigrant Welfare Receipt Across Europe*. IZA Discussion Paper No. 5515. Bonn: Institute for the Study of Labor.
5. Borjas, G. J. 1999. "Immigration and Welfare Magnets", *Journal of Labour Economics* 17(4): 607–637.
6. Brucker, H. et al. 2002. "Welfare State Provision", in *Immigration Policy and the Welfare System*. London: Oxford University Press, 66–90.
7. Cohen, A.; Razin, A.; Sadka, E. 2009. *The Skill Composition of Migration and the Generosity of the Welfare State*. The National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper No. 14738.
8. De Giorgi, G.; Pellizzari, M. 2009. "Welfare Migration in Europe", *Labour Economics* 16(4): 353–363.
9. Esping-Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
10. *Europos migracijos tinklas*. 2016. Prieiga per internetą: <http://123.emn.lt/lt/imigracija/kas-imigruoja-i-lietuva> [žiūrėta 2018 10 23].
11. Friberg, J. H.; Eldring, L. 2013. "Introduction and Summary", in *Labour Migrants from Central and Eastern Europe in the Nordic Countries Patterns of Migration, Working Conditions and Recruitment Practices*, eds. J. H. Friberg and L. Eldring. Denmark: Council of Ministers.
12. Giulletti, C.; Guzi, M.; Kahanec, M.; Zimmerman, K. F. 2011. *Unemployment Benefits and Immigration: Evidence from EU*. IZA Discussion Paper No. 6075. Bonn: Institute for the Study of Labor.
13. Giulletti, C.; Wahba, J. 2012. *Welfare Migration*. IZA Discussion Paper No. 6450. Bonn: Institute for the Study of Labor.
14. Gudžinskas, L. 2014. „Europeizacija ir gerovės valstybė Lietuvoje: institucinės sankirtos“, *Politologija* 4(76): 124–155.
15. Kahanec, M.; Kim, A. M.; Zimmerman, K. 2011. *Pitfalls of Immigrant Inclusion into the European Welfare State*. IZA Discussion Paper No. 6260. Bonn: Institute for the Study of Labor.
16. Kovaliov, R.; Simanavičienė, Ž.; Pekelienė, O. 2011. „Lietuvos socialinės politikos modelio įtaka IŠA plėtrai Lietuvoje“, *Ekonomika ir vadyba* 16: 551–557.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2014. *Lietuvos migracijos politikos gairės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79*.
18. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2014. *Užsieniečių integracijos politikos įgyvendinimo 2015–2017 metų veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. A1-683*.
19. Lietuvos statistikos departamentas. 2018. *Tarptautinės migracijos srautai*. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7ae84706-e252-40de-85d8-35baecbbb038#/> [žiūrėta 2018 10 23].
20. Mau, S.; Burkhardt, C. 2009. "Migration and Welfare State Solidarity in Western Europe", *Journal of European Social Policy* 19(3): 213–229.
21. Menz, G. 2008. "Useful Gastarbeiter, Burdensome Asylum Seekers, and the Second Wave of Welfare Retrenchment: Exploring the Nexus Between Migration and the Welfare State", in *Immigration and Transformation of Europe*, eds. C. A. Parsons and T. M. Smeeding. Cambridge: University Press, 393–418.
22. Meyer, B. D. 2000. *Do the Poor Move to Receive Higher Welfare Benefits?* NBER Working Paper. Chicago.
23. *Migrant Integration Policy Index*. 2015. Prieiga per internetą: <http://www.mipex.eu/> [žiūrėta 2018 10 23].
24. Palmer, J. R.; Pytlikova, M. 2015. "Labor Markets Laws and Intra-European Migration: The Role of the State in Shaping Destination Choices", *European Journal of Population* 31: 127–153.
25. Papadopoulos, T. 2011. "Immigration and the Variety of Migrant Integration Regimes in the European Union", in *Migration and Welfare in the New Europe: Social Protection and the Challenges of Integration*, eds. E. Carmel, A. Cerami and T. Papadopoulos. Bristol: The Policy Press.

26. Pedersen, P. J.; Pytlikova, M.; Smith, N. 2008. "Migration into OECD Countries 1990–2000", in *Immigration and Transformation of Europe*, eds. C. A. Parsons and T. M. Smeeding. Cambridge: University Press, 43–84.
27. Peridy, N. 2006. "The European Union and Its New Neighbours: An Estimation of Migration Potentials", *Economics Bulletin* 6(2): 1–11.
28. Razin, A.; Sadka, E. 2014. *Migration States and Welfare States: Why is America Different from Europe?* New York: Palgrave Macmillan.
29. Razin, A.; Wahba, J. 2011. *Welfare Magnet Hypothesis, Fiscal Burden and Immigration Skill Selectivity*. The National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper 17515.
30. Razin, A.; Sadka, E.; Suwankiri, B. 2011. *Migration and the Welfare State: Political-Economy Policy Formation*. MIT Press.
31. Sainsbury, D. 2016. "Immigrants' Social Rights in Comparative Perspective: Welfare Regimes, Forms of Immigration and Immigration Policy Regimes", *Journal of European Social Policy* 16(3): 229–244.
32. Schulzek, N. 2012. *The Impact of Welfare Systems on Immigration: An Analysis of Welfare Magnets as Pull-factor for Asylum Seekers and Labour Migrants*. Migration Studies Unit Working Papers No. 2012/02.
33. Schmid-Drüner, M. 2016. *Laisvas darbuotojų judėjimas*. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_3.1.3.html [žiūrėta 2018 10 23].
34. Sipavičienė, A.; Jeršovas, M. 2010. *Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje*. Vilnius: Europos migracijos tinklas, Tarptautinė migracijos organizacija ir Lietuvos socialinių tyrimų centras.
35. Tronstad, K. R.; Andersson, J. P. 2013. "New Patterns of Migration from Central and Eastern Europe to the Nordic Countries", in *Labour Migrants from Central and Eastern Europe in the Nordic countries: Patterns of Migration, Working Conditions and Recruitment Practices*, eds. J. H. Friberg and L. Eldring. Denmark: Nordic Council of Ministers.
36. Warin, T.; Svaton, P. 2008. "European Migration: Welfare Migration or Economic Migration?" *Global Economy Journal* 8(3): 1–30.

INGRIDA GEČIENĖ-JANULIONĖ

Migration and Welfare State: The Coherence Between Welfare State, Migratory Regimes and Migration Flows

Summary

This article examines the relationship between different types of the welfare state, migration regimes and changes in migration flows. It discusses the implications and limitations of the 'welfare magnet' theory explaining the impact of welfare regimes on migration flows as well as the interactions between migration regimes and welfare state situations. Also the impact of different welfare state regimes on migration flows is presented there. In Lithuania, as well as in other countries with a high level of emigration, the relations between the welfare state, migration regimes and migration are not fully explored; therefore, the article also presents the case study of Lithuania in order to provide guidelines for further studies in this field.

Keywords: welfare state, migration, migration regime